

УДК 336:004.896(07)

Пиріг С.О., к.е.н., доцент

Ніколаєва А.М., к.е.н., доцент

Ищук Л.І., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИНАМІЧНОГО РОЗВИТКУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В СФЕРІ КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

В статті розглянуто та обгрунтовано доцільність здійснення безготівкових розрахунків за комунальні послуги платіжною картою «Простір» Національної платіжної системи «Український платіжний простір» в контексті динамічного розвитку безготівкових розрахунків та соціально-економічного розвитку фінансових систем.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, комунальні послуги, безготівкові розрахунки, національна платіжна система, платіжна картка, Інтернет, платіжні сервіси.

Pyrih S., Nikolaeva A., Ischuk L.

ENSURING DYNAMIC DEVELOPMENT OF CASHLESS PAYMENTS IN PUBLIC UTILITIES

The article considers and substantiates the expediency of cashless payments for utility bills payment card «Prostir» of the National payment system «Ukrainian payment space» in the context of the dynamic development of cashless payments and socio-economic development of financial systems.

Keywords: housing and communal services, utilities, cashless payments, the national payment system, payment card, Internet payment services.

Пыриг С.А., Николаева А.Н., Ищук Л.И.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДИНАМИЧНОГО РАЗВИТИЯ БЕЗНАЛИЧНЫХ РАСЧЕТОВ В СФЕРЕ КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ

В статье рассмотрена и обоснована целесообразность осуществления безналичных расчетов за коммунальные услуги платежной картой «Пространство» Национальной платежной системы «Украинское платежное пространство» в контексте динамичного развития безналичных расчетов и социально-экономического развития финансовых систем.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство, коммунальные услуги, безналичные расчеты, национальная платежная система, платежная карточка, Интернет, платежные сервисы.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Якість послуг у сфері житлово-комунального господарства є індикатором комфорту та безпеки повсякденного життя громадян, а рівень оплати споживачами комунальних послуг однією з передумов фінансової стабільності комунальних підприємств та одним з основних завдань держави щодо соціально-економічного розвитку регіонів України. Проблема заборгованості з оплати спожитих житлово-комунальних послуг в Україні багатогранна і складна. Однією з проблем є здійснення оплати споживачами комунальних послуг щомісяця, що є обов'язковою процедурою. Сьогодні вибір оплати вибирає сам споживач. Це можуть бути безготівкові розрахунки та розрахунки готівкою, здійснені дистанційно, або ж у черзі банку. Але бажання здійснити розрахунки дешевше та швидше є у кожного споживача комунальних послуг. Створення привабливих умов

щодо розрахунків споживачами за комунальні послуги є важливою проблемою, щодо вирішення її рівня проплати. Саме цей факт вказує на важливість дослідження цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження питань щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків в Україні займалися вітчизняні науковці та економісти практики: В. Дикий, В. Кравець, Р. Кравець, Я. Чайковський, А. Савченко, П. Сенищ, А. Страхарчук, В. Харченко та ін. Проте, питання щодо особливої ролі національної платіжної системи і безготівкових розрахунків в економіці та її значення для соціально-економічного розвитку залишаються відкритими і потребують ретельного дослідження.

Цілі статті. Метою статті є обґрунтування доцільності здійснення безготівкових розрахунків за комунальні послуги платіжною картою «Простір» Національної платіжної системи «Український платіжний простір» в контексті динамічного розвитку безготівкових розрахунків та соціально-економічного розвитку фінансових систем.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Житлово-комунальні послуги – результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та/або перебування осіб у житлових і нежитлових приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, що здійснюється на підставі відповідних договорів про надання житлово-комунальних послуг [1]. Рівень оплати споживачами комунальних послуг впливає на ефективне та стабільне функціонування житлово-комунальних господарств, від чого значною мірою залежить соціально-економічна стабільність регіонів держави.

Згідно Державної служби статистики України за 2017 рік населенню за спожиті житлово-комунальні послуги (без електроенергії) до сплати нараховано 86,1 млрд. грн., з яких сплачено 75,8 млрд. грн. або 88,1%. Обсяг заборгованості населення за спожиті послуги протягом року збільшився на 8,8 млрд. грн. і станом на 01.01.2018 року склав 32,3 млрд.грн. Заборгованість зростає практично за всіма видами послуг, за виключенням послуг із вивезення побутових відходів, де сума боргу залишилась на рівні кінця 2016 року. За газопостачання заборгованість зростає майже у двічі і склала 12,4 млрд. грн.

На 1,7 млрд. грн. зростає заборгованість за послуги централізованого опалення і гарячого водопостачання; на 0,6 млрд. грн. – за послуги утримання будинків, споруд та прибудинкових територій; по 0,3 млрд. грн. зросли борги за електроенергію та за водопостачання і водовідведення.

За 2017 рік 100%-й рівень оплати за житлово-комунальні послуги (без рахунків за електроенергію) з урахуванням погашення боргу попередніх періодів, було забезпечено лише у Житомирській області та Хмельницькій області, найнижчий рівень оплати у Сумській (62%) та Луганській (65%) областях [2].

Динаміка оплати населенням комунальних послуг та її рівень за регіонами наведено на рис.1, а заборгованість з оплати житлово-комунальних послуг та електроенергії представлено на рис. 2.

На 01.01.2018 року заборгованість населення зі сплати за газопостачання становила 12,45 млрд.грн., за централізоване опалення та гаряче водопостачання – 11,15 млрд.грн., за електроенергію – 3,60 млрд.грн., за утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 3,03 млрд.грн., за централізоване водопостачання та водовідведення – 1,81 млрд.грн., за вивезення побутових відходів – 0,41 млрд.грн.

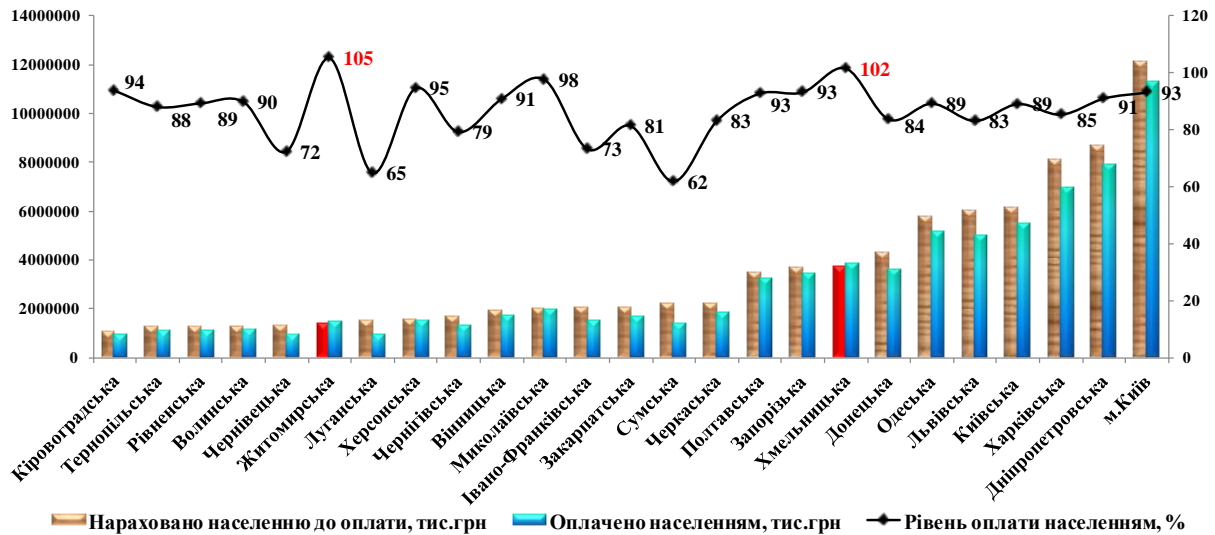

Рис. 1. Рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг в розрізі регіонів станом на 01.01.2018 року

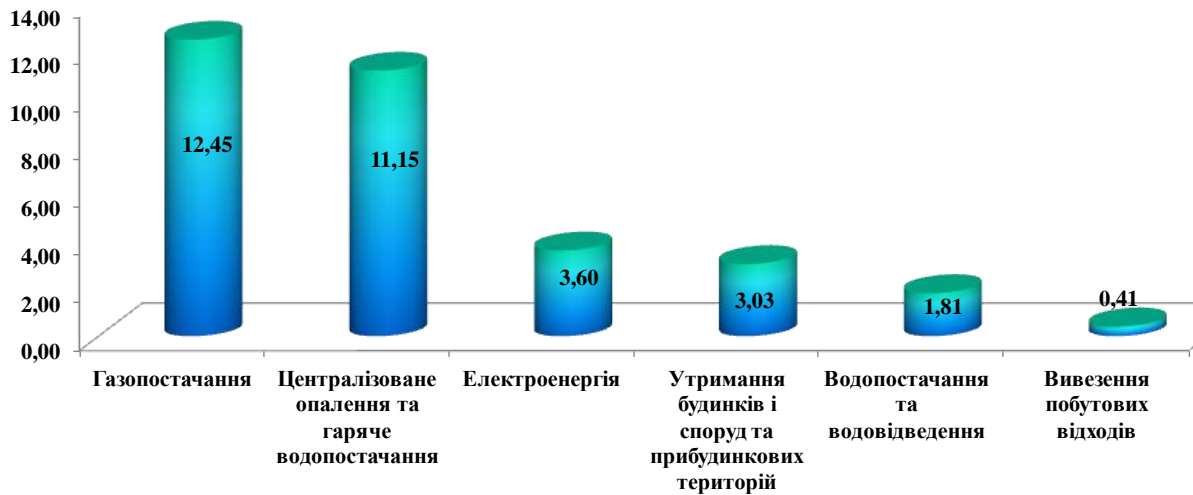

Рис. 2. Заборгованість населення з оплати житлово-комунальних послуг та електроенергії станом на 01.01.2018 року, млрд.грн.

Сьогодні в державі існують різні варіанти оплат комунальних послуг, але здебільшого розрахунки виконуються через термінали, банкомати та відділення і в більшості випадків готівкою.

Україна належить до групи країн із високим показником рівня готівки в економіці, потреба в якій формувалася протягом усіх років незалежності країни. У державі створено розвинену інфраструктуру, орієнтовану на отримання готівки та проведення операцій з нею, але існує значний відрив від інших країн світу в технологіях і засобах безготівкових розрахунків. Розвинуті країни знижують рівень використання готівки, що сприяє росту економіки, підвищує рівень прозорості та спонукає до активного розвитку сучасних сервісів та технологій (рис. 3). Тому державі необхідно створити привабливі умови для активізації безготівкових розрахунків у всіх сферах, в тому числі і за комунальні послуги.

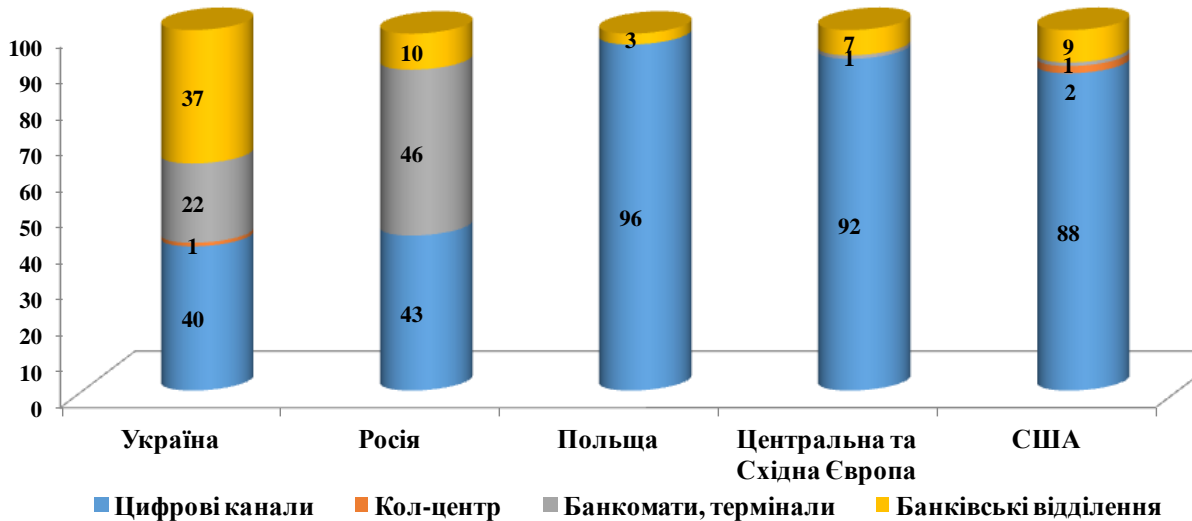

Рис. 3. Структура платежів та переказів фізичних осіб на 01.01.2018 року, %

Переваги безготівкових розрахунків сьогодні очевидні і доказ тому поступове зростання онлайн-платежів в комунальному секторі, при цьому рівень безготівкових розрахунків тут ще доволі низький. 59% усіх платежів за комунальні послуги оплачувалися готівкою у відділеннях банків або через термінали, і тільки 39% платежів з використанням Інтернет [3].

Позитивна тенденція зростання безготівкових розрахунків та розширення платіжної інфраструктури продовжує зберігатися і на початок 2018 року. За підсумками 2017 року частка безготівкових розрахунків в Україні з використанням платіжних карток збільшилась до 39,3% (зростання на 3,8% з початку 2017 року, рис. 4).

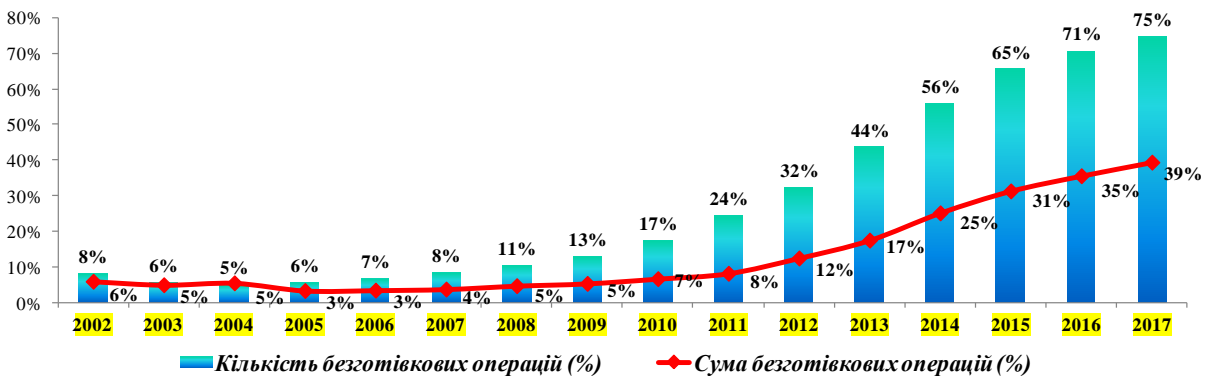

Рис. 4. Динаміка рівня кількості та суми безготівкових операцій, %

Кількість платіжних карток за рік збільшилась на 3,9% і на початок 2018 року становила 59,9 млн шт., з них активних – 34,9 млн шт. (зростання на 7,6% порівняно з початком 2017 року). Також спостерігається позитивний розвиток платіжної інфраструктури на кінець 2017 року, що становить 288684 одиниць (зростання на 14% порівняно з початком року, рис. 5).

Кількість безготівкових операцій становила 2,3 млрд шт. (у порівнянні з 2016 роком – зростання на 30,2%), а обсяг безготівкових операцій становив 835 млрд грн (у порівнянні з 2016 роком – зростання на 46,2%). Найбільший обсяг безготівкових операцій припадає на розрахунки у мережі в Інтернет – 38,8% за кількістю – 41%, в торговельній мережі: за обсягом – 31,9%, за кількістю – 50,6%.

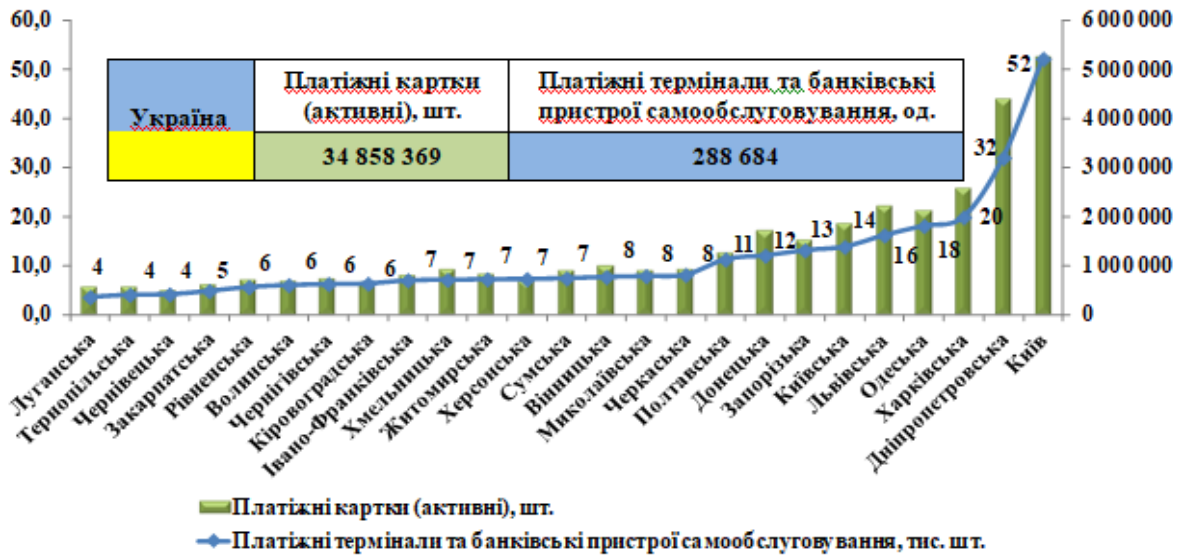

Рис. 5. Динаміка активних платіжних карток та платіжної інфраструктури в регіональному розрізі станом на 01.01.2018 року

Згідно наведених даних можна відзначити, що населення більш активно намагається використовувати платіжні картки для безготівкових розрахунків, і можливістю оплатити комунальні платежі за допомогою платіжних сервісів (платіжні термінали у банківських установах, Інтернет-термінали (системи Portmone, iPay), Інтернет-банкінг – Інтернет-сервіс який належить певному банку), не простоюючи у черзі до каси сьогодні мало кого здивуєш.

Звичайно, що кожен споживач комунальних послуг вибирає для себе зручний платіжний сервіс, і не завжди він може бути дешевий. Але є платники, які хочуть заощадити не тільки час, але й кошти. Тому багато платників відмовляються користуватися Інтернет-сервісами з причини оплати комісійного збору та небезпеки платежів.

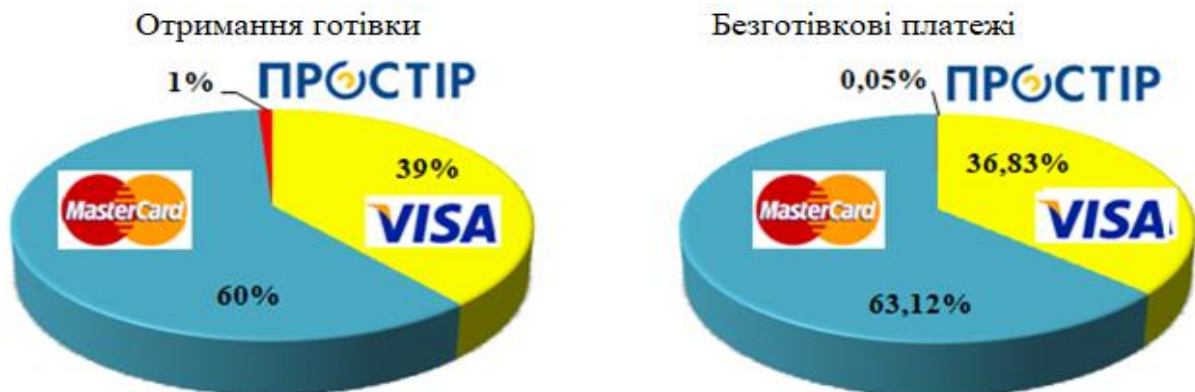

Рис. 6. Структура українського платіжного ринку [4]

І саме найбільше дивує те, що маючи сьогодні в країні національну систему масових електронних платежів (НСМЕП, яка стартувала в пілотному режимі у вересні 2000 року і переведена в режим промислової експлуатації в грудні 2004 року, а 24 лютого 2016 року перейменована в «Простір») досі не стала для населення України надійним супутником безготівкових розрахунків. На кінець 2017 року загальна кількість платіжних карток «Простір» становить – 799 тис. шт., це 2,3% від усіх активних платіжних карток та 1,3% від усіх платіжних карток в обігу.

В Україні 99% безготівкових платежів здійснюються за допомогою міжнародних карток Visa і Master Card, частка «Простору» та інших платіжних карток складає 0,05%, а отримання готівки 1% (рис. 6). Така ситуація не змінюється на протязі десяти років.

Висновки. Можна впевнено говорити про динамічний розвиток НПС «ПРОСТІР», яка здатна повноцінно конкурувати на платіжному ринку і що вона є альтернативою міжнародним платіжним системам, яка дозволить і банкам та їх клієнтам реально скоротити свої витрати, але сьогодні прийшов той момент, коли говорити про національну систему мало (щодо обізнаності «ПРОСТІР», зручності, надійності і т.ін.), необхідні дії, які зможуть допомогти не тільки платникам економити час та кошти, але й допомогти у розвитку грошово-кредитної політики країни.

Головним аргументом має стати те, що 98% трансакцій з використанням платіжних карток українських банків здійснюються всередині країни і лише 2% за кордоном [6]. Для цього необхідні рішучі кроки, а саме:

– не пропонувати, а зобов'язати банківські установи видавати платіжні картки «Простір» своїм клієнтам для отримання заробітної плати, пенсійних та інших соціальних виплат;

– для забезпечення зростання безготівкових розрахунків в державі та переходу на онлайн-платежі за комунальні послуги необхідно скасувати комісійні з громадян за проведення безготівкових платежів картою «Простір»;

– мінімізувати або зовсім відмовитися від комісійних при розрахунках онлайн платіжною картою «Простір».

Український платіжний ПРОСТІР повинен перетворити процес онлайн-платежів в зручну та безпечну взаємодію, що принесе економію часу та коштів власникам таких карток і тим самим фінансову стабільність комунальним підприємствам шляхом збільшення надходжень коштів від споживачів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про житлово-комунальні послуги», (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 1, ст.1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2189-19/page>
2. Про оплату населенням житлово-комунальних послуг у грудні 2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Кравець Р. Cashless economy. Національний банк України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=30432161>
4. Український платіжний ринок. НПС ПРОСТІР. Національний банк України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=38218252>
5. Єжель О. Йдемо в онлайн? Навіщо українцям переходити на безготівкову оплату за комунальні послуги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/397342/jdemo-v-onlajn-navishho-ukrayintsyam-perehodyty-na-bezgotivkovu-oplatu-za-komunalni-poslugy>
6. Вахович І. М. Технологічні інновації у забезпеченні фінансової безпеки при формуванні національної платіжної системи / І. М. Вахович, С. О. Пиріг // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»: збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 14 (53). – Редкол.: відп. д.е.н., професор І. М. Вахович. – Луцьк, 2017. – 232 с. – С. 48-55.

Рецензент: д.е.н., професор Вахович І.М.

УДК 336.71

Погореленко Н.П., к.е.н., доцент

Пелепецький В.І.

Харківський навчально-науковий інститут

ДВНЗ «Університет банківської справи»

ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті узагальнено теоретичні основи банківської конкуренції та конкурентоспроможності. Проаналізовано ресурсний потенціал банків України в конкурентних умовах. Надано практичні рекомендації щодо забезпечення конкурентоспроможності українських банків в сучасних умовах.